

УНВ.Бр.
842

D-r WERK HUGO
ADVOKAT U ZAGREBU I DRUGI
POTPRESEDNIK KONGRESA PRAVNIKA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

IZJEDNAČAVANJE PRIVATNOG OSIGURAVAJUĆEG PRAVA

Posebni otisak
iz
SPOMENICE KONGRESA PRAVNIKA

BEOGRAD
1935

IZJEDNAČAVANJE PRIVATNOG OSIGURAVANJE PRAVA

BEOGRAD
STAMPARIJA I KNJIGOVEZNIČA „PRIVREDNIK“
ŽIV. D. BLAGOJEVIĆ — KN. MIHAJLOVA UL. 3.
1935.

Izjednačavanje privatnog osiguranja vajućeg prava

1. Zakon o ugovoru osiguranja uređuje pravne odnose koji nastaju između osiguravača i uzimalaca osiguranja iz privatnog ugovornog osiguranja. Jayno zakonsko osiguranje, nasuprot privatnom ugovornom osiguranju, već po svojoj socijalnoj sadržini i funkciji ograničeno je na osiguranje osoba, pojavljuje se u prinudnom obliku i izvire iz zakona a ne iz ugovora, osnovana na obostranoj volji osiguravajućih stranaka. Privatno osiguranje naprotiv, ne ograničuje se na osiguranje osoba, nego obuhvaća i osiguranje stvari te svojim pravnim učincima zahvaća ne samo oba ugovornika, nego često i široki krug trećih lica, kao pogodovnike iz samoga ugovora osiguranja, založne poverioce, lica ovlašćena na oštete zahteve iz zakonske dužnosti jamstva i druga. Sledstveno tome, privatno osiguranje, koje se je danas proširilo na bezmalo sve grane ljudskog delanja i na sve sastojke ljudske imovine i uveliko se razgranilo, izašlo je iz čednih granica jedne sporedne pravne oblasti, koje su dozvoljavale njegovo kratko zakonsko uređenje u nekoliko više ili manje škratih propisa u sastavu sa srodnim mu trgovačkim pravom, ili kao sadržina posebnih zakona, i traži, svuda pa i kod nas, posebnu pravnu oblast, uređenu sistematski provedenim potrebnim propisima, koji, vodeći računa o interesima osiguranika, neće smetnuti s uma ni opravdane interese osiguravača, kao ni obezbeđenje njihova rada. Uvaži li se, da samo privatno životno osiguranje u 17 većih država Evrope, Amerike, Azije i Australije pokazuje osigurani interes, koji se penje u nekolike trilijune našega novca, dolazi se do zaključka, da taj interes i na strani i kod nas pretstavlja ne maleni deo narodne imovine, uložen u premiske rezervne fondove, koji velikim glasom traži svoje zakonsko uređenje i obezbeđenje. I našao ga je najpre u Švicarskoj i u Nemačkoj (1908), kojima su u stope išle Grčka (1910), Brazil (1919), Rusija (1923), Turska (1926), Švedska (1927), Kina (1929), Ru-

munjska (1930), Francuska (1930), Danska (1930), Norveška (1930) i Finska (1930).

Kod nas vlada u tome pravcu čitav haos, koji doprinosi nestalnosti sudovanja a kroz ovu uvelike ugrožava pravnu sigurnost. Jer, dok na području apelacionog suda u Ljubljani i na onome apelacionog suda u Splitu važi austrijski zakon o pravu nadzora države nad osiguravajućim društvima (Versicherungs-Regulativ) u njegovoj redakciji od 5 marta 1896, broj 31 LDZ. sa zvaničnim općim uzor-uslovima osiguranja i zakon o ugovoru osiguranja od 23 decembra 1917, broj 501 LDZ., dotle na području apelacionih sudova u Zagrebu i Novome Sadu važe oskudni i zastareli propisi trgovačkog zakona, na području apelacionih sudova u Beogradu i Skoplju kao i na području Velikoga suda u Podgorici nedovoljni i preživeli propisi građanskog materijalnog prava, a na području apelacionog suda u Sarajevu nema uopće nikakvih, pa ni najrudimentalnijih propisa iz oblasti prava ugovornog osiguranja, već je ovo prepušteno slobodnom ugovaranju stranaka i slobodnom pronalaženju prava sa strane sudova, koji »*jure consuetudinis*« primenjuju već spomenuti regulativ, austrijski ogz. i medžellu.

Jasno je, da ovakovo pravno stanje niti je prirodno, niti odgovara potrebama i dužnostima pravne države, kao što je jasno, da ne samo malo čas navedeni krupni razlozi, nego naročito i pravna sigurnost traže, da ovo asimetrično mosaikalno, nedovoljno i zastarelo zakonsko uređenje tako važne grane privatnoga prava bude zamenjeno sistematski obrađenim zakonima, zajednički čitavoj državnoj teritoriji, koji će voditi računa o sličnim zakonima u drugim naprednim državama i o tekovinama prakse i teorije kao i o činjenici, da je retko koja pravna oblast toliko podobna da bude predmetom međunarodnog zakonskog uređenja, koliko je baš ona ugovornog osiguravajućeg prava. U tome pravcu prednjače severno-evropske zemlje: Švedska, Norveška, Finska i Danska, koje, oslonivši se na švajcarsko-nemačko-austrijske zakone, donesoše bezmalo zajedničke zakone o ugovornom osiguravajućem pravu. Međunarodno uređenje ove pravne oblasti namiče se još i obzirom na ustanovu reosiguranja, sledom koje osiguravač osigurava preuzetu pogibelj kod drugih osiguravajućih društava, čiji glavni nastani mogu biti rasejani i po celome svetu. Uzme li se konačno obzira i na okolnosti, da u osiguravajućem ugovoru nastupaju kao ugovornici lica koja nisu jednako trgovački obrazovana, uvideće se preka potreba zakonskog uređenja privatnoga prava osiguranja a sa ovim i uređenje prava nadzora države nad osiguravajućim društvima.

Radi toga zastupamo mišljenje, da je krajnje vreme, da zakonodavni činoci pristupe uređenju privatnog osiguravajućeg prava. Oni mogu to tim pre učiniti, što, kako sam izvešten, kod resortnog Ministarstva predleži već gotov nacrt zakona o nadzoru nad osiguravajućim društvima i onaj zakona o osigura-

vajućem ugovoru. Oba su ova nacrtta plod dužeg i zrelog razmišljanja, sastavljena po stručnjacima iz zemlje i sa strane, pak u pravcu zakonodavne tehnike mogu da podnesu i najoštriju kritiku. Isto se ne bi moglo kazati i za druge neke osnove, koje su potekle iz privatnih podviga a bile su nadopunjene i ispravljene i sa oficijelne strane, ali jasno nose obeležnja žurbe i nesistematičkog rada, pak kao takove nisu podesne da izdrže niti dobrohotnu kritiku.

Kako nam predmet i svrha ovoga izveštaja ne dozvoljavaju da se pozabavimo na samoj sadržini ovih osnova, i na potankostima pojedinih njihovih propisa, ograničavamo se na pitanje:

1 da li izjednačenje privatnog osiguravajućeg prava u našoj Otadžbini ima da bude jedno potpuno delo, koje će obuhvatiti ne samo izjednačenje zakona o pravu nadzora Države nad osiguravajućim društvima, nego i jedinstveno uređenje samog materijalnog osiguravajućeg privatnog prava, ili pak samo rad, koji će se ograničiti na izjednačavanje netom navedenog prava nadzora, i

2 da li da se pri izjednačavanju jednog ili drugoga ili oba prava uzme kao uzor već postojeće neko pravo i koje?

Na prvo pitanje odgovor je jasan: bolje je dati odmah jedno potpuno delo, koje će obuhvatiti uređenje toliko prava nadzora Države, koliko ono materijalnog i formalnog privatnog osiguravajućeg prava, nego samo krnj rad, ograničen na zajedničko uređenje prava nadzora Države.

Razume se, da je moguće urediti pravo nadzora Države i neodvisno od uređenja materijalnog i formalnog privatnog osiguravajućeg prava. Naročito je moguće provesti na taj način i po izvesnim načelima nadzor nad finansiskim poslovanjem osiguravajućih društava kao i propisati izvesne zaštitne mere u samom času započinjanja rada. Nije pak moguće ili je vrlo teško moguće na taj način provesti nadziravanje tehničke strane poslovanja, sem ako se neće dozvoliti nadzornoj vlasti, da pri tome postupi po slobodnom nahodjenju, što ne bismo mogli a ni smeli preporučiti. Jasno je, da bi takovo nadziravanje tehničke strane poslovanja dovelo do nejednake prakse a ova do pravne nesigurnosti, do međusobne konkurencije između osiguravajućih društava i do uznemiravanja uzimalaca osiguranja.

Radi toga mislim da bi trebalo preporučiti pozvanim činocima, da se najkasnije jednovremeno sa zakonom o pravu nadzora Države nad osiguravajućim društvima donese i zajednički zakon o ugovoru privatnog osiguranja kao i zajednički obrasci zvaničnih uzornih općih uslova osiguranja, za one grane osiguranja, koje podnose jednoobraznost uslova.

Time bi rad nadzornih vlasti bio u samom svom početku postavljen na tvrdim osnovima, koji ga ne bi izlagali inače neizbežnoj nestalnosti i poslovnom oportunitetu.

Možda će se prigovoriti, da je i bivša Podunavska Monarhija još godine 1880 donela zakon o nadzoru nad osiguravajućim društvima a tek 1917 onaj o osiguravajućem ugovoru. Taj prigovor ne bi se mogao smatrati osnovanim, jer je stvarno i formalno osiguravajuće pravo bilo daleko ranije, snagom običaja i ugovora, uređeno na osnovu zvaničnih uzornih općih uslova osiguranja, koje su osiguravajuća društva međudruštvenim ugovorima priznali punovažnim i za nje obaveznim.

Kada bi se pak nadležni činioци ipak odlučili, da najpre donesu samo zajednički zakon o pravu nadzora Države nad osiguravajućim društvima, trebalo bi nastojati, da u isto vreme donesu barem i zajedničke uzorne opće uslove za sve grane osiguranja, koje podnose jednoobraznost uslova.

Prelazeći na drugo postavljeno pitanje, da li da se pri izjednačavanju jednog ili drugog ili oba zakona uzme kao uzor neko postojeće pravo i koje, nalazimo odgovor u međunarodnoj prirodi osiguravajućeg prava uopće, koja barem u osnovnim crtama traži jednoobraznost uređenja te oblasti prava. Stvoriti jedno naše, specifično jugoslovensko osiguravajuće pravo, niti je moguće a niti izvedivo. Ma da je osnovni pojam osiguravajućeg ugovora prastaro tako, da ga već poznavaju Babilonci, Egipćani, Grci, Rimljani i Jevreji, nije se kod nas odomacio nego tek u najnovije vreme i to u slobodnim državama jugoslovenskim (Srbiji i Crnoj Gori) u obliku upravno-pravnih pravila a samo u zemljama bivše Austro-ugarske monarhije (Dalmaciji, Hrvatskoj, Slavoniji, Sloveniji i Vojvodini) u obliku jedne o sebi stojeće pravne oblasti, koja je u više ili manje savršenom obliku poznavala toliko upravno — koliko finansisko privatno — i krivično pravo osiguranja.

Kako smo već istakli, područje ljubljanskog i splitskog Apelacionog suda primenjuje ranije austrijsko osiguravajuće pravo, a ovo opet nije drugo nego u nekim potankostima izmenjeno i dopunjeno nemačko osiguravajuće pravo, koje se opet uglavnom oslanja na švicarsko. Uvaži li se, da su slični zakoni doneseni u Brazilu, Danskoj, Finskoj, Francuskoj, Grčkoj, Norveškoj, Rumunjskoj, Rusiji, Švedskoj i Turskoj, neće doista biti osnovana prigovora pobudi, da i mi donoseći te zakone, uzmemo sebi kao uzor u pravcu donošenja zakona o osiguravajućem ugovoru švicarsko-nemačko-austrijsko zakonodavstvo, a u pravcu donošenja zakona o pravu nadzora Države nad osiguravajućim društvima zakonodavstvo bivše Austriske carvine. —

U tome sledu misli moramo istaknuti, da je državni nadzor u bivšoj Austriji veoma star; da je proizašao iz policiskog nadzora nad udruženjima, zavedena još 1852 godine; da su u godini 1859 i 1860 dane posebne upute za delotvornije i strože nadziranje osiguravajućih društava; da je 1880 godine donesen prvi specifični zakon o nadzoru Države nad osiguravajućim društvima, i da je, u svrhu vršenja toga prava nadzora po prvi

put uopće uređeno posebno odeljenje kod Ministarstva unutrašnjih dela pod imenom: »Osiguravačko-tehnički ured« kao i, da je taj zakon bio izmenjen i dopunjen godine 1896, 1921 i 1923. Sasvim je prirodno, da je taj Ured, koji može da se pozove na život, razvijanje i tradiciju od preko pola veka, postao uzorom Srednjoj Evropi tako, da i danas, delimično izmenjen i dopunjen, vredi u svim njezinim državama i da ga je zakonom od 3 jula 1926 o državnom nadzoru nad privatnim osiguravajućim društvima uvažila i Bugarska.

Saobrazno dovie izloženom pretstavljam si shemu zakona o nadzoru Države nad osiguravajućim društvima ovako:

Glava prva: propisi o osnivanju osiguravajućih društava;

Glava druga: propisi o uređenju osiguravajućih društava sa podnaslovima: pravila osiguravajućih društava; plan osiguranja i opšti uslovi osiguranja, uz poslovne obrasce za ponude, police i spisak članova;

Glava treća: poslovanje osiguravajućih društava uz podnaslove: premiske pričuve za osiguravanje života; za osiguravanje protiv šteta; za osiguravanje za nesrećne slučajeve i bolesti; ulaganje glavnice; završni računi i izveštaji;

Glava četvrta: opšti propisi o državnom nadzoru;

Glava peta: kažnjavanje neovlaštenoga rada osiguranja;

Glava šesta: posebni propisi za manje zavode za uzajamno osiguravanje;

Glava sedma: propisi za primenjivanje ovoga zakona na zavode za reosiguravanje i na rad stranih društava;

Glava osma: savet za osiguravanje;

Glava deveta: pokrivanje troškova oko državnog nadzora;

Glava deseta: prelazna naredenja.

Uz neke od ovih glava dodao bi sledeće smernice i objašnjenja u njima sadržanih glavnijih pojmova.

Najmanja osnovna glavnica za svaku pojedinu granu ne samo predviđenog nego stvarno teranog poslovanja imala bi da bude Din. 1,000,000.— ali tako, da ukupna osnovna glavnica za sve stvarno terane grane poslovanja ne bi smela da bude manja od 5,000,000.— dinara. Za životnu granu osiguranja tražio bi najmanju osnovnu glavnica od Din. 2,000,000.—

Pravila, opšti uslovi i poslovni obrasci namenjeni su javnosti; *plan osiguranja* unutrašnjem radu i nadzornoj vlasti. Plan osiguranja treba da bude skupni prikaz onih gospodarskih i tehničkih načela rada, osnovom kojih će društvo svoj rad obavljati.

Opšta sigurnosna pričuva treba da pruži sem sredstva za osnivanje rada, još i ona veća sigurnosna sredstva, potrebna radi promena u opsegu rada. Prepusti li se stvaranje takove pričuve slobodnom nahodenju pojedinih društava, dogodiće se, da ih ovi neće stvarati jednoobrazno a sem toga oduzeće se nadzornoj vlasti sigurno i svrsishodno uplivanje na razvoj tih pričuva. Trebalo bi, dakle, u samome zakonu odrediti, da neki

određeni deo čiste dobiti treba da bude upotrebljavan za stvaranje opšte sigurnosne pričuve.

Opći uslovi osiguranja su unapred utvrđeni uslovi, koji služe podlogom za sklapanje pojedinih osiguravajućih ugovora. Posebni uslovi osiguranja jesu naprotiv oni, koji se posebno ugovaraju za neki određeni slučaj. —

Službeni uzorni opći uslovi osiguranja. Pravna politika nalaže, da sadržina općih uslova osiguranja bude što više jedinstvena. Uzorni opći uslovi treba da su u neku ruku prikaz živoga prava osiguranja u času njihova utvrđenja. Ove ima da utvrdi Savez osiguravajućih društava uz sudelovanje i pod nadzorom državne vlasti i Ministarstva pravde. Sudelovanje i nadzor Ministarstva pravde pri sastavljanju službenih uzornih općih uslova osiguranja potrebno je, jer sudovi imaju da ih tumače, kao pravne norme, pogotovu tamo gde nema zakona o privatnom osiguravajućem ugovoru.

Državni nadzor nad osiguravanjima postao je danas posebna grana uprave, koja nema da čuva interese uzimalaca osiguranja kao takove, nego državne interese u radu osiguranja, i da kao takav nastupi kao gospodarstveno redarstvo u svrhe gospodarstvenog staranja. Nadzornu vlast treba poveriti jednom posebnom odeljenju Ministarstva unutrašnjih dela, sastavljenu od potrebnog broja činovnika sa pravnom i osiguravačko-tehničkom spremom. Nadzorna vlast treba da zauzme savršeno objektivni stav između osiguravajućih društava i uzimalaca osiguranja. Ovakav stav može najlakše da zauzme Ministarstvo unutrašnjih dela zato, što bi ono trgovine moglo i nehotice da dade prevagu interesima uzimalaca osiguranja a ono finansija fiskalnim interesima.

Preduslovi za priznanje svojstva manjeg osiguravajućeg zavoda svadaju se uglavnom na to, što je krug rada ograničen po mestu ili po licima; što se davanja ovih zavoda iz osiguranja kreću u izvesnim nekim granicama; što ne smeju služiti se plaćenim posrednicima, i što se kod osiguranja protiv požara imaju ograničiti na sama osiguranja stanbenih i gospodarskih zgrada.

Vršenje prava nadzora Države nad osiguravajućim društvima danas je u Srednjoj Evropi povereno:

u *Austriji*: odeljenju XII Ureda Saveznog kancelara (Savezno ministarstvo unutrašnjih dela);

u *Čehoslovačkoj*: također jednom odeljenju Ministarstva unutrašnjih dela;

u *Ugarskoj*: Ministarstvu finansija;

u *Poljskoj*: isto,

u *Nemačkoj*: uredu državnoga nadzora nad privatnim osiguranjima (ranije potčinjen državnom tajniku za unutrašnja dela, danas ministarstvu za državno gospodarstvo).

Službenim organima državne nadzorne vlasti dodat je Savet za osiguravanje, sastavljen od neslužbenih lica sa isključivo

ili pretežno savetujućim pravom glasa. Savet nastupa ili kao izrazito stručnjačko telo za savetovanje i potpomaganje službenih organa i sastoji se samo od uglednih i stručnih zastupnika najraznovrsnijih grana osiguranja, koji se i u praksi bave osiguravanjem i od lica, koja su zaslužna za znanost osiguranja ili koja su se istakla praktičnim radom osiguranja, ili pak kao telo koje se sastoji iz zastupnika osiguravajućih društava i iz zastupnika uzimalaca osiguranja, uzetih po strukama (industrija, trgovina, zanati, poljoprivreda, privatni nameštenici sa stalnim berivima, slobodna zvanja i slično), kako i iz lica koja su se istakla radom na čuvanju interesa uzimalaca osiguranja.

Saveta za osiguravanje, koji bi se sastojao samo od zastupnika uzimalaca osiguranja, nema nigde.

Savetu za osiguravanje stavlja se u dužnost, da dava savete nadzornoj vlasti kada ova vrši pravo nadzora nad osiguravajućim društvima i kada preduzima mere u vršenju gospodarstvenog staranja u oblasti osiguranja.

Predložili bismo sledeći sastav Saveta:

pretsednik je starešina onoga odeljenja Ministarstva unutrašnjih dela, kojemu je poveren nadzor nad osiguravajućim društvima. Članovi Saveta jesu po jedan zastupnik Ministarstva pravde, trgovine i finansije. U Savet imaju se pozvati u jednakom broju lica vešta poslovima osiguranja iz reda upravitelja osiguravajućih društava i lica iz krugova uzimalaca osiguranja. Služba je počasna i traje tri godine. U Savet mogu da se pozovu i lica koja su se istakla bilo teoretski bilo praktički u stvarima osiguranja. Jezgro Saveta biće zastupnici obe velike skupine zanimanika, to jest zastupnici osiguravajućih zavoda i oni uzimalaca osiguranja. Lica, koja su posebno pozvana u Savet kao teoretičari ili praktičari u oblasti osiguranja, poslužiće naročito u svrhu da izgleda sporove što mogu da nastanu između zastupnika ove dve velike i glavne skupine zanimanika.

Ne upuštam se u prikazivanje sheme zakona o osiguravajućem ugovoru, jer bi se morao otisnuti na široku i višestruku pučinu privatnog osiguravajućeg stvarnog i formalnog prava i time preći čedne granice jednoga sumarnoga izveštaja, kao što treba da bude i ovaj moj izveštaj o izjednačavanju privatnog osiguravajućeg prava.

Navesti ću još spisak pravne knjige, kojom sam se posluzio pri sastavljanju ovoga izveštaja i konačno predložiti ću resoluciju slavnome Kongresu pravnika Kraljevine Jugoslavije na prihvata.

Spisak pravne knjige

Spies dr. Ernest, Nadzor nad privatnim osigurateljnim društvima, Mjesečnik 1914 i 1915;

Milovanović Milorad, Le droit privé de l'assurance, l'assurance contre l'incendie, Paris, kod Pierre Bossuet-a, 1935;

Ehrenzweig Albert, Versicherungsvertragsrecht, Wien i Leipzig, Manz, 1935;

Manes Alfred, Versicherungswesen, System des Versicherungswirtschaft, tri sveska, 1930—1932;

Manes Alfred, Versicherungslexikon, 1930;

Ehrenzweig Armin — System de österr. allgemeinen Privatrechts, II/1 das Recht der Schuldverhältnisse, Wien, Manz 1930 god.;

Klang, Kommentar zum Allg. Bürgerl. Gesetzbuch.

Veröffentlichungen des Bundeskanzleramtes (pre des kk. Ministerium des Innern, pak des deutsch-österr. Staatsamtes des Innern, pak des österr. Staatsamtes für Inneres und Unterricht), betreffend die Vertragsversicherung (passim).

Resolucija

I.

Upozoruju se nadležni zakonodavni činioци, da je krajnje vreme, da se pristupi izjednačavanju celokupnog privatnog osiguravajućeg prava pak ih se poziva da što pre donesu:

- a. zakon o nadzoru Države nad osiguravajućim društvima;
- b. zakon o osiguravajućem ugovoru;
- c. zvanične općenite uzor uslove za sve one grane osiguranja, koje takove uslove podnose.

II.

Poželjno je, da se jednovremeno obavi celi ovaj zakonodavni rad. Ne bude li to moguće, treba doneti barem zakon o nadzoru Države nad osiguravajućim društvima, a svakako u isto vreme i zvanične opće uzor uslove za sve grane osiguranja, koje takove uslove podnose.

